

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

Інститут історії, етнології і права

Кафедра всесвітньої історії

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему: ПРИДНІСТРОВСЬКИЙ КОНФЛІКТ КІНЦЯ 1980-х – ПОЧАТКУ
1990-х рр.

Студентки ступеня «магістр» МІЗ групи
(заочна форма навчання)
Галузь знань 0203 Гуманітарні науки
Спеціальність 8.02030201.Історія
Джаламаги Оксани Вячеславівни

Науковий керівник:
кандидат історичних наук, доцент
Тучинський Віталій Анатолійович

Національна шкала _____

Кількість балів _____ оцінка ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Члени комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Джерела та історіографія проблеми дослідження.....	6
РОЗДІЛ 2. Історичні передумови появи конфліктогенної ситуації у Придністров'ї.....	13
РОЗДІЛ 3. Причини виникнення, періодизація та перебіг Придністровського конфлікту.....	26
РОЗДІЛ 4. Вплив міжнародних факторів на Придністровський конфлікт.....	48
4.1. Політика України, Росії та Румунії стосовно етнополітичного конфлікту.....	48
4.2. Діяльність посередників протягом переговорного процесу.....	65
4.3 Придністров'я як зона зіткнення геополітичних інтересів.....	69
ВИСНОВКИ	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	86

ВСТУП

Актуальність теми. Проблеми безпеки сучасного світу слід розглядати крізь призму багатьох змін, що сталися впродовж останніх кількох десятиліть і справили суттєвий вплив на практику міжнародних відносин. Як це не парадоксально, але припинення глобального біполярного протистояння призвело до помітного погіршення регіональної безпеки в Європі. Найпотужніші виклики європейській системі безпеки та найбільш негативні наслідки в сфері міждержавних і міжетнічних взаємин мали війни, що спалахнули в Югославії й на теренах колишніх республік СРСР, які й донині є тим чинником, що сприяє поширенню неконтрольованих міжнародним співтовариством загроз. Один із суттєвих факторів послаблення європейської системи безпеки - зростання у Центрально-Східній Європі вогнищ етнічних та етнополітичних конфліктів. Серед них на пострадянському просторі за своєю потенційною небезпечкою для України помітне місце посідає Придністровський конфлікт. Ця проблема набирає особливої актуальності через останні події на Сході України.

Причини зародження та існуючого протистояння між Кишиневом і Тирасполем криються у багатьох площинах суспільного життя: етнічній, економічній, політичній, правовій, культурній тощо. Але одним із найвпливовіших факторів, який сприяв не тільки виникненню, але й тривалому існуванню Придністровського конфлікту, є зовнішньополітичний. Адже в цьому регіоні зіткнулись інтереси таких міжнародних гравців, як Росія, Україна Молдова та Румунія, а пізніше провідних глобальних сил - ЄС та США.

Актуальність вивчення Придністровського конфлікту зумовлено тим, що в умовах сучасної україно-російської війни, існування небезпечної зони поряд з кордонами нашої держави несе в собі загрозу стабільності її соціально-економічного, етнокультурного та політичного розвитку. Ефективність функціонування транспортних та енергетичних комунікацій України, Придністров'я та Молдови, а також прибутковість співпраці їх господарських суб'єктів значно знижується у результаті конфліктних взаємовідносин між Тирасполем та Кишиневом. Крім того, у Придністров'ї проживає велика кількість етнічних

українців (понад 230 тис.) та громадян України (80 тис.), соціально-економічні інтереси та національно-культурні запити яких наша держава зобов'язана захищати. Ще одним важливим чинником, який зумовив актуальність вивчення запропонованої теми, є те, що конфліктуючі сторони намагаються заручитись підтримкою певних політичних сил України, які, в свою чергу, використовують тему Придністровського конфлікту як засіб політичної боротьби, маніпуляції та тиску в середині країни.

Слід зазначити, що Україна є однією з держав, що взяли на себе зобов'язання сприяти врегулюванню даного конфлікту, виконуючи посередницьку місію. Її успішне та вдале завершення могло б сприяти утвердженню України в ролі регіонального лідера й просуванню на шляху до європейської інтеграції.

Метою дослідження є аналіз передумов, причин, перебігу та наслідків, а також перспектив врегулювання Придністровського конфлікту.

Досягнення цієї мети вимагає постановки і розв'язання таких **завдань**:

- висвітлити джерельну базу та історіографію дослідження;
- дослідити передумови та причини виникнення Придністровського конфлікту;
- розкрити основні етапи перебігу Придністровського конфлікту;
- визначити місце та роль України у врегулюванні конфлікту.

Об'єктом дослідження виступає Придністровський етнополітичний конфлікт.

Предметом дослідження є передумови, причини, перебіг та наслідки Придністровського конфлікту.

Хронологічні рамки роботи охоплюють період з кінця 1980-х - до початку 1990-х рр., коли відбувалася активна фаза конфлікту.

Методи дослідження. Автором використаний комплекс методологічних підходів до вивчення конфлікту у Придністров'ї. Так, до методологічних підходів загальнонаукового характеру, використаних у процесі дослідження, можна віднести історичний, системний, структурно-функціональний. Історичний підхід дав можливість вивчити основні етапи розвитку етнополітичних процесів у Молдові. Структурно-функціональний підхід сприяв виявленню основних елементів конфліктної взаємодії та визначенню функцій і ролі кожного з них. Водночас, вплив

зовнішньополітичних чинників на врегулювання Придністровського конфлікту можна вивчати, керуючись системним підходом.

Серед спеціальних методів, що були використані для дослідження етнополітичного конфлікту в Придністров'ї, варто зазначити соціально-психологічний та етнологічний. Застосування соціально-психологічного методу дало можливість дослідити настрої населення Придністров'я та Молдови протягом усіх етапів конфлікту. Етнологічний метод дав змогу виокремити ті спільні та особливі риси, які притаманні етносам, що проживають у Придністров'ї та формують їх особливу регіональну ідентичність.

Наукова новизна дослідження зумовлена як сукупністю поставлених завдань, так і засобами їх розв'язання. Вона полягає в тому, що на підставі комплексного дослідження політико-економічних процесів, що характеризували суспільне життя Молдавської Радянської Соціалістичної Республіки (МРСР) у другій половині ХХ ст., виявлено етносоціальні передумови виникнення та розвитку конфлікту.

Практичне значення дипломної роботи зумовлене його новизною та актуальністю. Основні результати, положення, висновки роботи можуть бути використані в діяльності органів державної влади, наукових інститутів у процесі розробки пропозицій України з врегулювання Придністровського конфлікту, формування стратегії взаємовідносин з Молдовою та Придністров'ям. Матеріали дослідження можуть знайти практичне використання в навчальному процесі, при підготовці нормативних і спеціальних курсів у ВУЗах з проблем історії України, всесвітньої історії та історії міжнародних відносин.

Структура роботи обумовлена метою, об'єктом, предметом та завданнями дослідження. Вона складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури. Загальний обсяг роботи складає 86 сторінок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Закони, угоди, заяви

1. Закон СРСР про створення Молдавської РСР і включення її до складу УРСР від 2 серпня 1940 р. // Боечко В., Ганжа О. Кордони України: історична ретроспектива та сучасний стан. – К., 1994. – 169 с.
2. Заявление официальной делегации ПМР по поводу подписания Соглашения о мирном урегулировании вооруженного конфликта в Приднестровье от 21 июля 1992 г. // <http:mfa-pmr.idknet.com/documents>.
3. Заявление руководителей Молдовы и Приднестровья от 28 апреля 1994 г. // В кн.: Перепелица Г.Н. Конфликт в Приднестровье: причины, проблемы и прогноз развития. - К.: Стило, 2001. - С. 75-77.
4. Конституция ПМР // <http://www.mfa-pmr.idknet.com/republik/index.php?lang=rus&id=2>.
5. Конституция Республики Молдова. - Кишинев: Центральная типография, 1994. 36 с.
6. Обращение депутатов всех уровней города Бендеры к гражданам и Парламенту Республики Молдова от 22 июня 1992 г. // <http:mfa-pmr.idknet.com/documents>.
7. Обращение народных депутатов Республики Молдова. Время решать народу // Независимая Молдова. – 1993. - 27 января.
8. Основные принципы, направления и этапы приднестровского урегулирования // www.ipp.md/public/evenimente/59/en/26%20Sept%202005%20Plan%20rusesc-Odessa.doc.
9. Поточний архів МЗС України. 2002 р. Посольство України в Румунії. Інформація про загострення румунсько-молдовських відносин, 2002 р.//Ведомости, 2002. № 78.
10. Проект Соглашения между Республикой Молдова и Приднестровской Молдавской Республикой // Независимая Молдова. – 2002. – 9 июля.
11. Проект Соглашения об основах взаимоотношений РМ и ПМР // <http:mfa-pmr.idknet.com/documents>.

12. Протокол о некоторых первоочередных шагах по активизации политического урегулирования приднестровской проблемы от 20.03.96 // <http://mfa-pmr.idknet.com/documents>.

13. Совместное заявление Президентов Республики Молдова, Российской Федерации и Украины о скорейшем урегулировании Приднестровского конфликта от 19 января 1996 г. // В кн.: Перепелица Г.Н. Конфликт в Приднестровье: причины, проблемы и прогноз развития. - К.: Стилос, 2001. - С. 82 - 83.

14. Соглашение о принципах мирного урегулирования вооруженного конфликта в приднестровском регионе Республики Молдова от 21.07.92 г. // В кн.: Перепелица Г.Н. Конфликт в Приднестровье: причины, проблемы и прогноз развития. - К., 2005. - С 45-46.

Збірники документів, монографії, статті

15. Айрапетова Н. Россия теряет Приднестровье и Молдову // Независимая газета. – 2002. – 8 апреля.

16. Акаев А.Р. Проблема насилия в межнациональных конфликтах // Социальные конфликты: Экспертиза. Прогнозирование. Технология разрешения. – 1991. - №2. – С. 68-79.

17. Амелина Я., Горюнов В. Конфликт двойного гражданства // <http://nictm.narod.ru>.

18. Аршев А. Кто заказал блокаду Приднестровья? // Новая политика. – 2006. – 9 марта.

19. Арон Р. Демократия и тоталитаризм. - М.: Текст, 1993. – 303 с.

20. Бабилунга Н.В. Приднестровье. Краткий исторический очерк // Непризнанная республика. Очерки, документы, хроника. – М., 1997. – Т. 1. – 362 с.

21. Бабилунга Н.В., Бомешко Б.Г. Бендеры: расстрелянные, но не покорённые. - Тирасполь, 1993. – 70 с.

22. Бабилунга Н.В., Бомешко Б.Г. Приднестровский конфликт: исторические, демографические, политические аспекты. – Тирасполь: РИО ПГУ, 1998. – 87 с.

23. Бакурский С.В. Социально-экономические проблемы демографического развития Молдавской ССР. - Кишинев, 1984. – 386 с.

24. Бевз Т., Яремчук В. Проблема української державності 1918 р. та румунський фактор // Україна – Румунія – Молдова: історичні, політичні та культурні аспекти взаємин: Матеріали міжнародної наукової конференції / Буковинський політологічний центр. – Чернівці: Букрек, 2002. – С. 178 – 184.

25. Бессарабский вопрос и образование Приднестровской Молдавской Республики: Сб. официальных документов. - Тирасполь: РИО ПГКУ, 1993. – 191 с.

26. Боечко В., Ганжа О. Кордони України: історична ретроспектива та сучасний стан. – К., 1994. – 169 с.

27. Бойко В. Україна - Молдова: сусідські відносини на міждержавну правову основу // Політика і час. - 1994. - № 1. - С. 12 - 17.

28. Бриль Р. Румунський прорив // Буковина. - 2001. - № 98.

29. Буркут І. Придністров'я: шляхи врегулювання в світлі балканського досвіду // Україна – Румунія – Молдова: історичні, політичні та культурні аспекти взаємин. Міжнародна наукова конференція 16 – 17 травня 2001 року. – Чернівці: Букрек, 2002. – С. 438 – 456.

30. Варзарь И. Размышления на обочине тернистого пути Украины и Молдовы к евроатлантическим рубежам // Чорноморська безпека. – 2005. - № 2. – С. 66 – 80.

31. Волкова А.З. Первый опыт молдавской советской государственности на территории Приднестровья: Бессарабская Советская Социалистическая республика, 1919 год // Приднестровская государственность: история и современность. – Тирасполь: Изд-во Придн. ун-та, 2005. - С. 84-89.

32. Воловой Г.П. Кровавое лето в Бендерах: хроника приднестровской трагедии. - Бендеры: Полиграфист, 1993. - 150 с.

33. Воронин В. Взгляд из Кремля, он далекий // Международная жизнь. - 2001. - №2. - С. 94-99.

34. Гакман Сергій Михайлович. Проблема Бессарабії та Буковини у контексті радянсько-румунських міждержавних відносин. 1917-1940 рр.: Дис... канд. іст. наук: 07.00.02 / Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. - Чернівці, 2000. - 221 арк. - Бібліогр.: арк. 176-221.

35. Галинский И.Н. К вопросу о легитимности политической власти Приднестровской Молдавской Республики // Ежегодный исторический альманах Приднестровья. – 2004. - №8. - С. 80-87.

36. Галущенко О.С. Долгая дорога к миру // Ежегодный исторический альманах Приднестровья. - 2001. - №5. - С. 75 - 79.

37. Галущенко О.С. Как создавалась республика на Днестре (к 80-летию МАСР) // Ежегодный исторический альманах Приднестровья. – 2004. - №8. - С. 42-55.

38. Галущенко О.С. Федерализация как предпоследнее средство спасения Молдавской государственности // Ежегодный исторический альманах Приднестровья. - 2005. - №9. - С. 9-17.

39. Гетьманчук А. Приднестровье "обновилось". ОБСЕ против // Зеркало недели. – 2005. - 17-23 декабря.

40. Гетьманчук А. Федерация – значит оккупация // Зеркало недели. – 2004. - № 29.

41. Глебов Сергій Володимирович. Становлення системи безпеки і співробітництва в Чорноморському регіоні та роль України у цьому процесі (1990-і роки): Автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.04 / Одеська національна юридична академія. - О., 2002. - 16с.

42. Гордеев Д.А. Приднестровье в условиях когнитивного диктата евроатлантической цивилизации // Ежегодный исторический альманах Приднестровья. - 2004. - №8. - С. 68-76.

43. Гошуляк І. "Бессарабське питання" в політиці Української Центральної Ради // Україна – Румунія – Молдова: історичні, політичні та культурні аспекти взаємин: Матеріали міжнародної наукової конференції / Буковинський політологічний центр. – Чернівці: Букрек, 2002. – С.168 – 174.

44. Гросул В.Я. Приднестровье как контактная зона XVIII ст. (Особенности административного устройства // Ежегодный исторический альманах Приднестровья. - 2005. - №9. - С. 82-87.

45. Гросул В. Я. Феномен Приднестровья. - Тирасполь, 2000. – 180 с.

46. Грушко Д.И. Кишинев поддерживает инициативы посредников // Независимая Молдова. – 2002. - 12 июля.

47. Дабижа Н. Заднестровская Молдова - исконная наша земля. - Кишинев, 1990. – 55 с.

48. Дирун А.В. Динамика общественно-политического развития Республики Молдова в контексте этнополитического конфликта: Дис... канд. полит. наук: 23.00.02 / Одесская национальная юридическая академия. – О., 2004. – 175 с.

49. Загородная Е.М., Зеленчук В.С. Население Молдавской ССР. - Кишинев, 1987. – 320 с.

50. Здравомыслов А.Г. Социология конфликта: Россия на путях преодоления кризиса: Учебное пособие для студентов вузов. 2-е изд., доп. - М.: Аспект-Пресс, 1995. - 319 с.

51. Зеленчук В.С. Этнодемографические процессы в Молдавии // Актуальные проблемы межнациональных отношений в Молдавской ССР. - Кишинев. 1989. – 489 с.

52. Ильченко С. Молдова между Востоком и Западом // Независимая Молдова. – 2001. – 3 мая.

53. История Приднестровской Молдавской Республики: В 2-х Т. / Ред. колл.: В.Я. Гросул, Н.В. Бабилунга, Б.Г. Бомешко и др. - Т.1. - Тирасполь: РИО ПГУ, - 2000. – 592 с.

54. История Приднестровской Молдавской Республики: В 2-х Т. / Ред. колл.: В.Я. Гросул, Н.В. Бабилунга, Б.Г. Бомешко и др. - Т2. Ч.1. - Тирасполь: РИО ПГУ, – 2001. – 415 с.

55. История Приднестровской Молдавской Республики: В 2-х Т. / Ред. колл.: В.Я. Гросул, Н.В. Бабилунга, Б.Г. Бомешко и др. - Т2.Ч.2. - Тирасполь: РИО ПГУ, – 2001. – 512 с.

56. Итоги Всесоюзной переписи населения 1970 г. Т.VII: Миграция населения, число и состав семей в СССР. – М., 1974 – 430 с.

57. История УРСР. - К., 1981. - 525 с.

58. Какоткин А. Война закончена ... забудем // Московские новости. - 1992. - № 49.
59. Кізка В. Блокадою Тирасполь на коліна не поставиш // День. - 2001. - № 157.
60. Кіндрась К., Коханець Л. “Дивна війна” // Голос України - 1992 - 16 червня.
61. Косолапов Н. Конфликты постсоветского пространства: проблемы дефиниции и типологии // Мировая экономика и международные отношения.- 1995.- №12.- С. 35-47.
62. Кресіна Ірина Олексіївна. Українська національна свідомість у контексті сучасних політичних процесів: Автореф. дис... д-ра політ. наук: 23.00.05 / НАН України. - К., 1999. - 36 с.
63. Круглашов А., Петрова І. Чи допоможуть європейські ліки хронічній кризі Придністров'я? // Політика і час. – 2006. - № 4. – С. 44-57
64. Кулик В. Україна повинна стати гравцем, а не фігурою в “придністровській партії” // Контекст. - 2001. - № 10. - С. 30 - 37.
65. Лазарев А.М. Венская советско-румынская конференция и проблема плебисцита в Бессарабии // Молдавская советская государственность и бессарабский вопрос. – Кишинев, 1974. - С.197 – 216.
66. Лакитов П. Конфликт Молдовы и Преднепровья // <http://www.iatp/transnistria.ru>.
67. Левусь Д. Приднестровское урегулирование: различие в подходах и отсутствие взаимопонимания // Вести. – 2006. – 24 мая.
68. [Лубенский А. Украина хочет вернуть себе Приднестровье // http://www.utro.ru/articles.340311.shtml.](http://www.utro.ru/articles.340311.shtml)
69. Мала енциклопедія етнодержавознавства / Відп. ред., керівник авторського колективу Ю.І. Римаренко. – К.: Генеза, Довіра, 1996. – 942 с.
70. Мацнев А.А. Этнополитические конфликты: природа, типология и пути урегулирования // Социально-политический журнал. - 1996. - № 4. - С. 42–51.
71. Мяло К. Россия и последние войны XX века (1989 – 2000). К истории падения сверхдержавы. – М.: Вече, 2002. – 480 с.

72. Нантой О. Придністровський конфлікт і взаємини Молдови і України // Контекст. - 2001. - № 10. - С. 21-29.
73. Народное хозяйство Молдавской ССР в 1979 р. - Кишинев, 1980. – 657 с.
74. Начало большого пути: Сб. докум. и мат. к 40-летию образования МССР и создания Компартии Молдавии. - Кишинев, 1964. – 517 с.
75. Непризнанная республика. Очерки. Документы. Хроника. - М., 1997. – 380 с.
76. Нерушимая дружба украинского и молдавского народов в период социализма. - К., 1980. – 349 с.
77. Перепелица Г.Н. Конфликт в Преднестровье: причины, проблемы и прогноз развития. - К.: Стилос, 2001. - 147 с.
78. Перепелица Г. Генезис конфліктів на посткомуністичному просторі Європи. – К.: Стилос – ПЦ "Фоліант", 2003. – 254 с.
79. Петрова І. Інтереси та впливи Румунії на Придністровський конфлікт // Україна – Румунія – Молдова: історичні, політичні та культурні взаємини в контексті сучасних європейських процесів: Збірник наукових праць / Буковинський політологічний центр. Під заг. ред. А.М.Круглашова. – Чернівці: "Букрек", 2006. – С. 353-370.
80. Піддубний І. Дипломатичні відносини між Україною та Румунією у 1918 – 1919 рр. // Україна – Румунія – Молдова: історичні, політичні та культурні аспекти взаємин: Матеріали міжнародної наукової конференції / Буковинський політологічний центр. – Чернівці: Букрек, 2002. – С. 199 – 210.
81. Пряхин В.Ф. Региональные конфликты на постсоветском пространстве: Абхазия, Южная Осетия, Нагорный Карабах, Приднестровье, Таджикистан – М.: ООО Изд-во ГНОМ и Д, 2002. – 344 с.
82. Сагайдачний І. Молдова: час робити подарунки // Дзеркало тижня. - 2001. - № 27.
83. Сергійчук І. Валерій Ліцкай: Українські гарантії повинні бути реальними // День. - 2001. - № 194.

84. Симоненко Р.Г., Боечко В.Д., Бузало В.Й. З історії зв'язків і співробітництва українського та молдавського народів // Укр. іст. журнал. - 1990. - № 10. - С. 21-25.

85. Скворцова А.Ю. Народ Придністров'я – собственная идентичность? Ежегодный исторический альманах Приднестровья. – 2003. - № 7. - С. 58-67.

86. Смирнов И.Н. Пути нормализации отношений между Приднестровской Молдавской Республикой и Республикой Молдова // Приднестровье в геополитической системе координат XXI века. – Тирасполь: Типар, 2002. – С. 8-15.

87. Советская Молдавия к 50-летию Великого Октября. Статистический сборник. - Кишинев, 1967. – 370 с.

88. Соин Д.Ю. Законодательная власть Приднестровья в зеркале выборов 2000. - Тирасполь: Типар, 2001. – 78 с.

89. Терентьева С.Д. Національна політика і міжнаціональні відносини у Республіці Молдова на сучасному етапі. - Київ: Інститут світової економіки і міжнародних відносин АН України, 1993. – 45 с.

90. Фельгенгауэр П. Битва за Бендеры – главное событие месяца // Независимая газета. - 1992. - 1 июля.

91. Феномен Приднестровья / Н.В. Бабилунга, С.И. Берил, И.Н. Галинский и др. - Тирасполь: РИО ПГУ, 2000. – 288 с.

92. Чеботаренко Л.Н. Тирасполь предлагает свой проект федерации // Приднестровье. – 2002. - 20 августа.

93. Шелест Д.С., Юрченко М.М. Політико-правові основи етнодержавотворення в Україні. – Одеса: Астропринт, 1999. – 204 с.